

# Egede Instituttet 50 år – Perspektiver på en visjon

TORE LAUGERUD

Ved jubileer skrives ofte den jubilerende institusjons historie, med alle de muligheter og begrensninger som ligger i et slikt foretak. Denne artikkelen er ikke et forsøk på å skrive Egede Instituttets historie. Undertittelen angir et annet sikte: å etterspore den, eller de, visjoner som ligger til grunn for opprettelsen av instituttet, og betrakte dem i et perspektiv. De berørte aspekter pretenderer ikke å være uttømmende. Derimot anses de for å være viktige for instituttet, både i historisk og aktuelt perspektiv.

## 1. Egede Instituttets grunnleggende visjon

I vigslingstalen for instituttet 19.01.47 ga rektor Johannes Smemo uttrykk for Egede-visjonen: «Et institutt til fremme av misjonskunnskap og misjonsgranskning kaller vi det. Og dette er dets spesielle oppgave og berettigelse i norsk misjonsliv». <sup>1</sup> Samtidig slo han fast at dette skal tjene et høyere formål: «Men dets endelige mål er ikke forskning og opplysning omkring misjonen, men det er *misjonens egen framgang*. Forsåvidt er det ikke noe nytt og særeget Egede Instituttet vil. Det vil bare en enda bedre praktisk misjonsvirksomhet». <sup>2</sup>

I disse tider med feiringer av 1000 år med kristendom i Norge er det interessant å notere at tanken om et norsk forsknings- og opplysningssentrum for misjon første gang ble lagt fram i forbindelse med feiringen av 900-årsminnet for slaget ved Stiklestad (1930). <sup>3</sup> Forslaget ble gjentatt i mer fullstendig form av Olav Guttorm Myklebust i en artikkel i *Kirke og Kultur* ved det neste store misjons- og kirkejubiläum, i 1942, da man feiret 100-årsminnet for starten av en selvstendig

norsk misjonsvirksomhet (NMS). Instituttet ble virkelighet gjennom avholdelse av konstituerende generalforsamling 21.01.46.

### *1.1. Misjonsforskning*

Egede Instituttet forener i sin visjon to anliggender: fremme av misjonsforskning og misjonskunnskap. Smemo gir i sin tale denne begrunnelsen for visjonens første del: «For det første må misjonen *granskes*. Dens historie og vesen og metoder må undersøkes, slik at det kan bli stadig klarere hva kristen misjon er og vil, og hvordan den best kan løse oppgavene».<sup>4</sup>

Det misjonsvitenskapelige arbeid skulle bl.a. omfatte misjonshistorie. Bak lå en erkjennelse av at det alminnelige kirkehistoriske arbeid ikke i tilfredstillende grad tok opp temaer knyttet til misjonens historie ute og hjemme. Det er således symptomatisk at instituttets første vitenskapelige publikasjon ble Erling Danbolts doktorarbeid om *Misjonstankens gjennombrudd i Norge*.

Ikke mindre viktig var de misjonsteoretiske spørsmålene som måtte gjennomtenkes på nytt og avklares i lys av den radikalt endrede situasjon for den kristne verdensmisjon i etterkrigstiden. «Den kristne misjonsvirksomheten har i våre dager fått et omfang og en betydning som aldri før, samtidig som det er blitt langt mer komplisert og krevende – gjennom fremveksten av de unge kirkene og gjennom den nasjonale og politiske selvstendigjøringen av de ikke-vesterslandske folkene med alt det denne fører med seg. Et forsknings- og opplysningsarbeid for misjonen er ingen luksus, men en livsnødvendighet».<sup>5</sup>

Er det plass for en slik vitenskapelig tilnærming til misjonsspørsmålene i den norske konteksten? Like fra starten av Det Norske Misjonsselskap får man øye på to hovedspor. De har alltid levd side om side, tidvis i fruktbart samvirke, tidvis i sterke spenninger. Det ene sporet utgjøres av en bred, folkelig massebevegelse i bygd og by, båret fram av vekkelsen. Denne er grunnleggende praktisk orientert og handlingsrettet i sitt engasjement: «Kongens ærend har hast.» Men vi skimter også, kanskje klarest hos biskop Schreuder og Christiania-foreningen, en mer kirkelig/klerikal linje som er opptatt av hvordan et «teologisk riktig» misjonsarbeid ser ut.

På 1870-tallet mister den sistnevnte retning innflytelse. Misjonsbevegelsen blir mer preget av lekmannsbevegelsen med dens konsentrasjon om utviklingen av et strukturert handlings- og aktivitetsmønster for misjon her hjemme. Men rundt århundreskiftet skjer det igjen endringer. Opprettelsen av den internasjonale, frivillige studentmisjonsbevegelse markerer misjonens gjennombrudd i vestens akade-

miske kretser. Bevegelsen sprer seg fra USA til Europa og får nedslag også i Norge. Fra nå av øver misjonsbevegelsen innflytelse i langt bredere lag av folket, og lenger inn i samfunnslivet, enn tidligere.

I første omgang fanges den nye bevegelse særlig opp gjennom NMS's arbeid, og ikke minst gjennom Buddhimisjonens, når denne avskalles fra NMS (1926). Men det nye gjør seg etter hvert gjeldende innenfor store deler av norsk misjon. Dette er en viktig forutsetning for at Egede-appellen kunne få så bredt gjennomslag når den for alvor ble tatt opp i 1942.<sup>6</sup>

Samtidig innebærer misjonsarbeidets brede og folkelige forankring i Norge – og hele den praktisk-orienterte linje fra Hans Nielsen Hauge – at det knapt er rom for tanken om å drive misjonsvitenskap for vitenskapens egen del. Dette gjenspeiles også i det strategisk-tjenesterettede sikte som kommer til uttrykk i Egede Instituttets forskningsvisjon: «Og endelig må vi besinne oss på hvordan vi skal kunne fremme misjonslivet her hjemme – i kirkesamfunn og misjonsselskaper, i forkynnelse og undervisning og litteratur».<sup>7</sup>

Allikevel var, og er, det en krevende oppgave å arbeide for at misjonsforskningen blir tilstrekkelig integrert med – og integrert med all – norsk misjonsvirksomhet. Følgende beskrivelse fra 1970 rammer i atskillig grad også dagens situasjon:

«Norsk misjon har gjennom snart halvannet hundre år høstet et erfaringsmateriale og et fond av viten som ikke får øve tilstrekkelig innflytelse på den aktuelle misjonsvirksomhet, simpelthen fordi man ikke verdsetter høyt nok en systematisk vitenskapelig utnyttelse av det».<sup>8</sup> Et symptom på dette er at søknader til misjonsrelaterte studie- og forskningsprosjekter til nå har vært bortimot fraværende i en rekke statlige og kirkelige støtte- og stipendordninger som f.eks. særfond II, presteforeningens studiefond, Olavs- og Sunnivistipendet, osv.

### 1.2. Misjonsinformasjon

Den andre siden av Egede Instituttets visjon formulerer Smemo slik: Instituttet «vil gjøre misjonen mer kjent og forstått av det norske folk». Begrunnelsen er at «forståelsen for misjonen ville vokse både i bredde og i dybden dersom folk *kjente* bedre *alle* (Smemos understreking) sider og virkninger av den».<sup>9</sup>

Bak formuleringene aner vi noen uutalte forutsetninger. Norsk misjonsarbeid er stort og viktig og mangesidig, men det sliter med et grunnleggende informasjonsproblem. Informasjonen fanger ikke opp alle sider ved misjonens virkelighet, men vektlegger et relativt smalt spor. Hertil kommer at den bestående misjonsinformasjon er rettet

mot en intern struktur som lever sitt eget liv som en mer eller mindre isolert sektor i samfunnslivet.

Allerede instituttets første prisoppgave (1947) angir et bredere perspektiv: «Hvordan kan misjonen få sin rette plass i folkeskolen og i de høyere skoler?» Det samme vide perspektiv gjenfinnes i brosjyremateriale fra tiden rundt 25-års jubileet. «Utviklingshjelpere, politikere, forretningsfolk og barn i folkeskolen» nevnes som eksempler på mennesker instituttet ønsker å hjelpe med å «orientere seg etter et verdenskart som virker vesentlig annerledes enn det gamle».<sup>10</sup>

Det er interessant å merke seg at flere kulturpersonligheter stilte seg bak instituttet ut fra et folkeoppdragelsesmotiv, bl.a. Ronald Fangen: «Saken er jo den at verdensmisjonen er blitt det største overnasjonale arbeid som overhodet eksisterer. Den forvalter den eneste universelle åndsmakt i verden. Egede instituttet skal ha til oppgave å formidle misjonskunnskap til vårt folk. Det vil vinne nye kretser av folket for misjonen. Det vil gi alt misjonsarbeid en sikrere basis i folkets bevissthet. Det vil styrke vår misjonerende kraft, gi oss nye perspektiver og fremme en inderlig samfølelse med Kristi stridende kirke over hele jorden.»<sup>11</sup>

Bare for få år siden ville det ha vært nærliggende å tillegge Fangen og Smemos ord utelukkende historisk interesse og lese dem som uttrykk for en tidsbetinget,<sup>12</sup> ja sogar noe naiv, optimisme med hensyn til mulighetene for å skape forståelse for misjonsarbeid blandt brede lag av folket. Men situasjonen endrer seg raskt. Mon de ikke er ord som vinner fornyet aktualitet i dag? Og det er alltid grunn til å minne om betydningen av god informasjon, informasjon som et middel til å omgjøre stereotypier til nyanserte bilder, til å overvinne avstand og skape nærhet, til å korrigere vrangforestillinger og skape nye perspektiver – kort sagt – informasjon som et effektivt middel til å påvirke menneskers holdninger.

Egede Instituttet ønsker å svare på en side av misjonsinformasjonsutfordringen, som ikke ivaretas tilstrekkelig gjennom de etablerte kanaler. «Misjonsbladene bringer nok en hel del orienterende stoff... Men de er organer for bestemte selskaper og legger frem stoffet fra bestemte misjonsmarketer. Den kunnskap de gir må dermed bli fragmentarisk. Det er overhodet ikke deres oppgave å levere det samlende overblikk eller å belyse verdensmisjonens mangfoldige problemer».<sup>13</sup> Egede Instituttet ønsker å «hjelpe de norske misjoner til å se og vurdere sitt arbeid i *den større sammenheng* de står i og er en del av».<sup>14</sup>

For instituttet er det avgjørende at de to sidene av dets visjon ses i sammenheng. Forskningen skal være et forarbeide for utbredelsen av

misjonskunnskap. Eller sagt på en annen måte: Det er ikke en hvilken som helst «kunnskap» en ønsker å formidle, men etterprøvd, dokumentert, forskningsbasert kunnskap. Til dette formål ble *Norsk Tidsskrift for Misjon* etablert som et sentralt virkemiddel allerede i 1947.<sup>15</sup>

Smemo formulerer målsettingen i svært tidstypiske vendinger: «Alle som bekjenner Jesu navn skal ha kjennskap til Jesu verdenseroberende verk. Ja, hvert opplyst menneske plikter å kjenne den sterke åndelige verdensbevegelse som eksisterer».<sup>16</sup> Her skal vi nøye oss med å henvise til hvordan det karakteristiske dobbelte sikte i informasjonsvisjonen igjen kommer til uttrykk: innad i misjonsbevegelsen og utad i samfunnet. Denne dobbelthet ligger også til grunn for instituttets øvrige virkemidler i informasjonsarbeidet: biblioteket, foredragsvirksomheten og publikasjonene.

## 2. Viktige sideaspekter

Som vi har sett er Egede Instituttets grunnleggende visjon å tjene norsk misjonsvirksomhet gjennom å fremme misjonsforskning og dokumentert kunnskap om misjon. Opprettelsen av instituttet og dets virke aktualiserer imidlertid en rekke sideaspekter som det er grunn til å se nærmere på.

### 2.1. Misjon og teologi

Instituttets ledere har ved en rekke anledninger fremholdt at misjonsteologien er like viktig for misjonen, som teologien er for kirken. Historisk sett innebar dette bl.a. en utfordring til å skape en plass for misjonsvitenskapen innenfor den akademiske teologi. Bak dette aner vi igjen en uutalt forutsetning: man så det problematiske i at det praktiske misjonsarbeid til da hadde utviklet seg løsrevet fra kirkens teologiske arbeid og refleksjon knyttet til de teologiske forsknings- og utdanningsinstitusjoner. Å etablere forbindelseslinjen var av største betydning for både misjon og teologi.

Egede Instituttet ved sin leder O.G. Myklebust arbeidet med styrke for å etablere en *akademisk misjonsundervisning*, nærmere bestemt anerkjennelse av misjonsvitenskap som obligatorisk studie- og eksamensfag til teologisk embedseksamen. Til da hadde misjonsfaget bare hatt en beskjeden plass ved de to praktisk-teologiske seminarer. For Myklebust var det naturlig å kombinere misjonsvitenskap med religionshistorie, som allerede hadde fått en plass innenfor «theoreticum».<sup>17</sup>

Nært knyttet til dette var arbeidet med å få opprettet en *lærestol* i misjonsvitenskap ved begge de teologiske fakulteter. MF hadde hatt

dette siden 1944 da et adjunkt-stipendiatur i kirkehistorie med særskilt forpliktelse til å foredra misjonsfag fra 1939 ble omgjort til et lektorat i misjonsvitenskap. TF hadde intet tilsvarende. Målet var professorater i misjonsvitenskap begge steder, et mål som ble nådd for TF's vedkommende i 1968, for MF i 1962/74.<sup>18</sup>

Myklebust så i denne sammenheng Egede Instituttet som det naturlige «samlingspunkt for norsk missiologisk vitenskap og som bindeledd mellom norsk og utenlandsk forskning på dette felt»,<sup>19</sup> For virkelig å kunne realisere denne oppgaven ønsket Myklebust en «egen avdeling for misjonsvitenskap i dette ords «strengere» forstand, innenfor rammen av Egede Instituttets virksomhet som helhet. Hva vi bør sikte på, er å få to avdelinger, henholdsvis for forskning og informasjon, – slik tilfellet gjerne er ved institutter av denne karakter».<sup>20</sup>

På denne bakgrunn fant Egede Instituttet det vanskelig å forholde seg til NMS's planer om å bygge ut Misjonsskolen i Stavanger til en selvstendig misjonsteologisk høyskole med en egen forskningsanstalt. Instituttets uttalte skepsis<sup>21</sup> må ses i sammenheng med den frykt man nærer for at Egede Instituttet og lærestolene ved TF og MF – som man sto i tett kontakt og samarbeid med – skulle tappes av konkurrerende virksomhet. Desto mer uheldig så man en slik utvikling fordi det nye tiltaket nettopp ikke var uttrykk for det brede samarbeid innen missiologien som var, og er, en viktig del av instituttets visjon.

I dag må det slås fast at Misjonshøgskolen (MHS) har oppnådd imponerende resultater. Skolen har arbeidet bevisst for å unngå den tappende og isolerende effekt instituttet fryktet. Det er også etablert en rekke formelle og uformelle relasjoner mellom Egede Instituttet og MHS, mest synlig gjennom samarbeidet omkring den nordiske misjonsbibliografien *Missio Nordica*. I dag finnes det to brennpunkt i norsk misjonsforskning: Stavanger ved MHS og Oslo ved Egede Instituttet/de to lærerstoler ved MF og TF som man arbeider i nær kontakt med – og i stadig økende grad Fjellhaug skoler. Det er å håpe at deres målbevisste arbeid med å oppgradere institusjonen kan smitte over på andre skole- og høyskolemiljøer knyttet til luthersk og frikirkelig misjonsvirksomhet i årene som kommer.

Egede Instituttet vil fortsette å arbeide for å styrke det misjonsteologiske innslag i Oslo/østlandsområdet, samtidig som instituttet vil ha for øye tiltak som kan skape fruktbart samvirke og dynamikk mellom de to brennpunkt til beste for hele det missiologiske miljøet i Norge. Et nylig tilkommet middel til dette er fagfellesskapet Missiologisk Forum.

## 2.2. *Forholdet til andre disipliner*

Instituttet har alltid vært åpen for misjonsvitenskapens nære relasjoner til fagområder som økumenikk, religionsvitenskap og diakonivitenskap, og ønsket å se disse i ett perspektiv. Allerede i 1971 lanseres tanken om «en re-organisering av vårt institutt gjennom en utvidelse av mønsteret for virksomheten. En integrasjon av de interesser og aktiviteter som de fagområder jeg netopp nevnte, representerer, forekommer meg å være, ikke bare i seg selv logisk, men uunngåelig».<sup>22</sup>

Dette ble delvis realisert i 1985 da instituttet utvidet sin virksomhet gjennom å etablere et nyreligiøsitetsprosjekt. Blandt pådriverne var Notto R. Thelle. For instituttet er utvidelsen begrunnet i at nyreligiøsitet har blitt en viktig del av kirkens misjonsutfordring i Norge og i en rekke andre land. Instituttet besitter særlige ressurser til å ta opp disse utfordringene gjennom misjonens erfaringer fra religionsmøtet. Det er interessant å merke seg at oppstarten skjedde etter oppfordring fra Den norske kirkes bispemøte. Utgangspunktet var en henvendelse fra studentorganisasjoner i Oslo, oversendt av Det Norske Misjonsselskaps studentprest.<sup>23</sup>

Instituttet er også opptatt av å se misjonsforskning i sammenheng med fag som historie, sosialantropologi, statsvitenskap (jmf. andre artikler i dette nummer), sosiologi, pedagogikk, filosofi, psykiatri, psykologi o.a.

## 2.3. *Økumenisk holdning og internasjonalt utblikk*

Instituttet signaliserte allerede fra starten av en økumenisk og åpen holdning ved at man ønsket å ivareta frikirkelig representasjon i styret. En slik holdning var alt annet enn en selvfølge under datidens konfesjonalistiske tenkemåte. Det var uttrykk for økumenisk pionerånd i Norge, og er et interessant memento til misjonsbevegelsens sterke tilknytning til den økumeniske bevegelse i det aktuelle tidsrom.

Det samme kommer til uttrykk gjennom instituttets internasjonale orientering: «Egede instituttet må aldri bli et isolert fenomen. Det må bevisst og konsekvent se seg selv og sin virksomhet som et ledd i en større sammenheng».<sup>24</sup> Instituttet ble også lagt merke til langt utenfor landets grenser. Fra dansk side ble det foreslått å bygge instituttet ut til et fellesskandinavisk tiltak.<sup>25</sup> I Sverige inspirerte Egede instituttet til opprettelsen av «ett på økumenisk samverkan grundat missionsforskningsinstitutt».<sup>26</sup> I Nederland kastet J.C. Hoekendijk fram tanken om et felleseuropeisk institutt.<sup>27</sup>

Instituttet gikk aktivt inn i disse utfordringene. I 1954 framsatte

Myklebust tanken om et «Nordisk utvalg for misjonsforskning».<sup>28</sup> Samtidig arbeidet han for å styrke kontakten på kontinentalt nivå. Kongstanken var imidlertid, etter forbilde av romersk-katolsk misjonsforskning, å etablere for «den evangeliske verdensmisjon... et virkelig vitenskapelig og fullt utbygd institutt – på høyde med ledende institutter i verden, f.eks. for mellomfolkelige spørsmål eller for antropologisk, etnografisk og lingvistisk forskning».<sup>29</sup>

Både den nordiske og den internasjonale samarbeidsvisjonen ble realisert gjennom opprettelsen av Nordisk Institutt for Misjonsforskning og Ekumenisk Forskning (NIME) og International Association of Mission Studies (IAMS) på begynnelsen av 70-tallet.<sup>30</sup> Myklebust ble den første sekretær i begge de nye missiologiske forskningsnettverkene, og Egede instituttet fungerte som sekretariat for IAMS i den første tiden.

Dette utadrettede, internasjonale perspektiv skulle – som en følge av utviklingen - komme til å bringe instituttet opp i en spenningsfylt situasjon. Det hadde et genuint ønske om å tjene norsk misjonsvirksomhet, samtidig som det pukket på et globalt perspektiv i alt sitt arbeid. F.o.m. integrasjonen av Det Internasjonale Misjonsråd (IMR) i Kirkenes Verdensråd i 1961, ble dette et problem.

Norsk misjon endte som kjent med å si nei til integrasjonen i KV etter en omfattende debatt. Ved den historiske avstemmingen i Norsk Misjonsråd stemte kun Metodistkirken for medlemsskap, 9 organisasjoner stemte for et forslag om konsultativ status, men ble nedstemt av et flertall på 14. Egede Instituttet argumenterte både i for- og etterkant for et kritisk basert medlemsskap, ut fra erkjennelsen av at man «kan ha en klar profil uten nødvendigvis bli eksklusiv og isolere seg».<sup>31</sup> For instituttet var det viktig å holde fast ved den nære saklige og historiske sammenheng mellom kirkens misjon og den økumeniske bevegelse, også når det var vanskelig å få øye på den felles arven innenfor det løpende økumeniske arbeid.

På IMR's generalforsamling viste det seg at Norge ble stående alene blandt de 38 medlemslandene med sitt nei til medlemsskap. Gjennom dette mistet norske misjonsorganisasjoner mye av sitt tidligere internasjonale kontaktnett og perspektiv. Egede Instituttets syn på nødvendigheten av å være en del av et internasjonalt forskningsnettverk ble fra nå av vanskelig å kommunisere.

Dette ble synliggjort for alvor i 1973 da alle instituttets fondsmidler var brukt opp. Som en forklaring på de økonomiske problemer henviste enkelte misjonsledere til «liten kontakt mellom misjonsfolket og instituttet».<sup>32</sup> I debatten som fulgte ble det og henvist til at «misjonsorganisasjonene har ikke kunnet kjenne seg hjemme», «den ekume-



niske linje instituttet fører» og «prinsipiell meningsforskjell om misjon». Flere misjonsledere tilføyde imidlertid at instituttets forskning er verdifull og bør få statsstøtte. Debatten kom under den opphetede misjonsteologiske diskusjon om «Salvation today».

Det manglet ikke på støtte. Avisene Aftenposten, Stavanger Aftenblad og Dagen tok instituttet kraftig i forsvar: «I den brytningstiden vi nå er inne i, er det helt absurd å legge ned en slik virksomhet».<sup>33</sup> Misjonstidenes redaktør Gudmund Gjelsten skrev at «med den voksende kritiske litteratur om misjon trengs en faktasentral som Egede instituttet».<sup>34</sup>

Egede Instituttet ved sin formann prof. Nils Egede Bloch-Hoell minnet ved denne anledning om flere viktige forhold. Betydelige private gaver og et høyt abonnementstall på *Norsk Tidsskrift for Misjon* vitner om atskillig tillitt blandt misjonsvenner. Problemet er at misjonslederne ikke er villig til å ta større ansvar for instituttets virksomhet. For instituttet er det et grunnleggende prinsipp at det «bør være et organisk fellesskap mellom misjonsforskningen og misjons-selskapene».<sup>35</sup> Han minnet også om det arbeid flere av instituttets medarbeidere har nedlagt i det internasjonale, økumeniske arbeid for å «la den vertikale linje i det evangeliske budskap bli stående og ikke bli fortrent av den horisontale».<sup>36</sup>

Dette var en skjebnetime for instituttet, som ble reddet ved at det lyktes Bloch-Hoell å oppnå statsstøtte. Samtidig ble det gitt et viktig signal gjennom en omorganisering som bl.a. innebærer større delaktighet i instituttet for misjonsorganisasjonene/kirkesamfunnene ved at de alle, som medlem av NMR, kan oppnevne representanter til instituttets høyeste organ, representantskapet. Det samme gjelder deres utdanningssteder for misjonspersonell.

#### 2.4. Kirke og misjon

NOTM's jubileumsnummer for 40 år siden starter med en artikkel om Trankebar-misjonæren Bartolomeus Ziegenbalg, og ender med en presentasjon av to moderne indiske kirkeledere, D.T. Niles og R.B. Manikam. Instituttleders redaksjonelle kommentar trekker opp perspektivet: «Linjen fra Ziegenbalg til Manikam er noe mer enn en linje innen et bestemt misjonstiltaks og et bestemt folkesamfunns historie. Linjen fra Ziegenbalg til Manikam er den *store* linjen i *bele* det vel-dige arbeidet for å kristne folkene som de siste to-tre seklene har vært vitne til: linjen fra vesterlandsk misjon til innfødt kirke – med alt hva det innebærer i dag både av realisert program og av økt ansvar og kall til samteneste for evangeliet».<sup>37</sup>

Egede Instituttet så tidlig nødvendigheten av å arbeide for de unge

kirkers selvstendighet og opptagelse i det stede egne samfunn som en naturlig, integrert del. Samtidig så man hvordan fremveksten av de unge kirker ville forandre det internasjonale kirkebilde totalt, og dermed også norske menigheters selvforståelse og virksomhet. Det var en radikal tanke når instituttleder i 1966 uttaler at han «tror det har atskillig for seg at kirkene der ute blir representert i selskapenes hovedadministrasjon her hjemme».<sup>38</sup> Og han føyer til: «Hvorfor ikke få et par prester fra de unge kirker til å gjøre tjeneste i vår kirke her hjemme for kortere tid. Det ville gjøre det klart for oss at kirken i dag er en verdensvid virkelighet.»

Instituttet besitter i dag en betydelig samling litteratur om den tredje verdens teologi og kirker i sitt bibliotek, og ønsker å virke som en kanalisator for inspirasjon og impulser fra de unge kirker inn i norsk teologi og kirkevirkelighet.

Instituttets engasjement for de unge kirker henger sammen med dets rolle som talsmann for en «integrert kirke-misjonslinje». I en tid da misjonsorganisasjonene som institusjon var presset av internasjonal misjonstenkning, var også dette et anliggende som det ikke alltid var like lett å kommunisere. Instituttets posisjon var, og er, at en verdsetter misjonsselskapene som effektive redskaper for evangeliets utbredelse, og ønsker å tjene den praktiske misjonsvirksomhet disse driver. Samtidig ønsker en å motvirke en hver form for ubibelsk inn snevring og privatisering av misjonskallet ved å forankre det klart innenfor en sendende kirke. Å holde fast ved dette «misjonsarbeidets frie løp» i kombinasjon med en «forpliktelse på kirkelig integrasjon og koordinering» fremstår i dagens oppsplittede og til dels proselytterende misjonsvirkelighet som en større utfordring enn noensinne.

### *2.5. Samarbeid i misjon*

Egede Instituttet ønsker å realisere sin visjon som en tjeneste for norsk misjon i sin helhet. Ja, samarbeid framstår som en del av selve visjonen. Denne samarbeidsånd kan føre sine røtter tilbake til Edinburgh konferansen i 1910. Der ble det nedsatt en kontinuasjonskomite som skulle være et bindeledd mellom misjonsorganisasjonene verden over (senere Det Internasjonale Misjonsråd). For at dette skulle makte å stå i kontakt med det stadig voksende antall misjonsorganisasjoner ble det i 1921 dannet nasjonale misjonsråd som mellomledd, bl.a. Norsk Misjonsråd (NMR).<sup>39</sup> Selv om siktemålet først og fremst var internasjonal kontakt, førte tiltaket til tettere kontakt og samhold mellom de ulike misjonsforetak i Norge.

Tanken om å realisere et forsknings- og opplysningsinstitutt for

misjonsspørsmål som fellestilltak<sup>40</sup> ble inngående drøftet innen NMR og de enkelte misjonstyrer i 1942-44. Den vant almen tilslutning. «Okkupasjonstidens nød og kamp hadde skapt en forbrødring og et fellesskap som vi aldri hadde opplevd maken til. Det var ikke vanskelig å få oppslutning om tanken på at dette måtte være et fellestilltak, et økumenisk forum».<sup>41</sup> Et opprinnelig forslag om at NMR skulle være instituttets forstanderskap fikk ikke tilslutning. Egede Instituttet ble frittstående med ansvar for egen økonomi. Sammenhengen med NMR – både åndelig og organisatorisk – er allikevel tydelig.

Det var spennvidde og dimensjoner i Egede-visjonen. Man ønsket å opprette et institutt med en rekke faglige «konsulenter og utvalg for det vitenskapelige granskningsarbeidet, for spørsmål som angår undervisning og film, presse og kringkasting, biblioteket, publikasjonene, osv. for de forskjellige områdene av verdensmisjonsfeltet: Japan, China, India, Afrika, Madagaskar, Latin-Amerika, den muhammedanske verden, osv.»<sup>42</sup>

50-års tilbakeblikk på instituttet gir et tosidig bilde. Den ene siden viser et institutt som aldri lot seg realisere i den målestokk det var tenkt. Det skyldes ikke mangel på visjoner og menneskelige ressurser, men de økonomiske rammebetingelser. Det imponerende Egede-fondet på drøyt kr 250.000, ble straks rammet av etterkrigstidens sterke nedsettelse av rentefoten. Siden har det ikke vært mulig å samle oppslutning for visjoner om å realisere større oppgaver som fellestilltak innen norsk misjon. Årsaksforholdet er sammensatt. Bl.a. har det sammenheng med at norsk misjon gjennomgikk store omlegginger etter krigen. Sterke veksttider for de enkelte misjonsorganisasjonene i 60- og 70-åra førte til sterk utbygging av egen virksomhet. Dette henger igjen sammen med at det norske nei til integrasjonen av IMR i KV i 1960 på sett og vis overflødiggjorde NMR og bidro sterkt til å svekke samholdet innen norsk misjon og visjonen om å løse oppgaver i fellesskap.<sup>43</sup>

Den andre siden viser et institutt som har utrettet imponerende mye med knappe ressurser, og som har satt en rekke saker på dagsorden i forkant av utviklingen. Først i etterkant har instituttets anliggender blitt alment erkjent, og mange av de utfordringer en ønsket å ta opp, ble realisert på andre måter og i andre sammenhenger, men ofte som egenaktivitet knyttet til enkeltorganisasjoner. Eksempler på dette er opprettelsen av NMS's studie- og skolekontor på 70-tallet – videreført gjennom en skolekonsulent i samarbeid med IKO – og Senter for interkulturell kommunikasjon ved MHS på 90-tallet.

Det er verd å merke seg at NMS i disse dager har signalisert at de av økonomiske grunner finner å måtte avvikle stillingssamarbeidet

med IKO for misjonsinformasjon rettet mot skolene. I denne situasjonen er det urimelig å kreve at en organisasjon skal løse det som i virkeligheten er strategiske fellesoppgaver for all norsk misjon. Men saken aktualiserer to viktige spørsmål: Skal misjonens strategiske folkeopplysningsarbeid gjennom skolene med dette opphøre? Og hvem bærer i tilfelle ansvaret for en slik frontforkortning?

## KONKLUSJON

I dag står norsk og internasjonal misjon overfor et radikalt og omfattende tidsskifte. Økt samarbeid internasjonalt presser seg fram som en nødvendighet i dagens fragmenterte misjonsvirkelighet. Nasjonalt har den enorme utvidelsen av aktivitetsområder innen misjon og menighetsliv, og samfunnsmessige endringer, ført til en knapphet på menneskelige og økonomiske ressurser som roper etter omlegging og samarbeid. Andelig og teologisk sett muliggjøres dette av økt gjennomslag for kristent enhetsarbeid. Opprettelsen av Samarbeidsråd for Menighet og Misjon, Norges Kristne Råd og felleserklæringen mellom Den norske kirke og Metodistkirken er klare tegn i tiden.

Utviklingen avspeiler det siste tiårets tilnærming mellom den økumeniske og den evangelikale bevegelse. Det øynes muligheter for å skape plattformer for dialog og samarbeid der det tidligere var avstand og fronter. Hvis norsk misjon fortsatt skal yte et viktig bidrag i den kristne verdensmisjonsbevegelse, må det gis et svar på tidens utfordringer som krever omfattende endringer av etablerte strukturer og arbeidsmønstre. Dette har misjonsorganisasjonene selv erkjent.

Egede Instituttet representerer, som en paraply for samtlige misjonsorganisasjoner i NMR, de teologiske fakulteter og skoler som utdanner misjonærer, et unikt nettverk for løsning av aktuelle fellesoppgaver innen feltet misjonsforskning, misjonsinformasjon og nyreligiøsitet, som det er opp til medlemsorganisasjonene å aktivere.

Instituttet har fra starten av stått i et dobbelt spenningsforhold, i spenningen mellom nødvendigheten av å opprettholde et kritisk perspektiv og ønsket om å tjene den etablerte misjonsvirksomhet. I nær sammenheng med dette står spenningen mellom instituttets teoretisk-vitenskapelig og praktisk-pedagogiske sikte. Økonomisk sett kan det lett føre til at en faller mellom to stoler: De akademiske forskningsinstitusjonene og misjonsorganisasjonene/menighetene. Men instituttet går fortsatt videre etter 50 år i visshet om at det er netopp ved å leve i denne spenningen at det kan virke fruktbart og vise sin eksistensberettigelse.

**EGEDE INSTITUTTET, HISTORISK OVERSIKT:**

<b>Styreformenn:</b>	<b>Representantskapets ordførere:</b>	<b>Instituttledere:</b>
1946 E. Osnes	Johannes Smemo	O.G. Myklebust
1949 L.J. Danbolt	Hans Høeg	
1952	Johannes Smemo	
1957 Martin Osnes		
1960 Birger Natvig		
1968 Hans Chr. Mamen		
1971	Fridjof Birkeli	
1972 N.E. Bloch-Hoell	Åge Holter	
1973 Åge Holter		N.E.Bloch-Hoell
1974	Kåre Støylen	
1978	Gunnar Lislerud	
1980 Ludvig Munthe		
1986 Notto R. Thelle		Ludvig Munthe
1988 P.A. Eidberg		Notto R. Thelle
1988 T. Engelsviken		John V. Selle
1989		Jørgen Hardang
1990	Bjørn Bue	
1991		Tore Laugerud
1994 John V. Selle		
1995 Viggo Koch		

**Noter:**

1. Johannes Smemo: «Ved vigslingen av Egede instituttet», *Norsk Tidsskrift for Misjon* (NOTM) 3/1947, s.131.
2. Ibid, s.131-32.
3. O.G.Myklebust:«Egede instituttet 10 år», NOTM 1/1956, s.1.
4. Smemo, op.cit., s. 132.
5. Myklebust, op.cit., s.2.
6. I løpet av vel et år (desember 1944-januar 1946) ble det samlet inn kr. 280.833 til Egede-fondet. Bidragene kom fra så godt som samtlige norske misjonsorganisasjoner, en rekke kristne institusjoner og 2849 individuelle medlemmer i støttelaget «Egede-instituttets venner». Se O.G. Myklebust (red.): *Norsk håndbok for misjon*, 1949, s.68 ff.
7. Smemo, op. cit., s. 132.
8. Vår Kirke nr.42, 1970.
9. Smemo, op. cit., s. 130.
10. Jf. Kåre Hauges utfordring til å la kompetansen som er skapt gjennom misjonsarbeidet bli bredt samfunnmessig utnyttet, i artikkelen «Norsk misjon i utenrikspolitisk perspektiv», annet sted i dette nummer.
11. Ronald Fangen: «Hvorfor trenger vi Egede-fondet?», opprop fra 1944.
12. Jf. den sterke enheten mellom folk og kirke, under krigen og i den første etterkrigstid.

13. Fangen, op.cit.
14. O.G. Myklebust i brev til representantskapet, 10/9-73.
15. For øvrig henvises til red. Notto R Thelles artikkel om *Norsk Tidsskrift for Misjon* annet sted i dette nummer.
16. Smemo, op. cit., s. 131.
17. O.G. Myklebust: «Et arbeidsprogram for Egede Instituttet i 1960-årene», NOTM 2/61.
18. For nærmere detaljer henvises til artikkel av Jan M. Berentsen/Arne Samuelsen annet sted i dette nummer.
19. O.G. Myklebust: «Egede instituttet - veien videre», NOTM 2/1971, s.118.
20. Ibid.
21. Ibid, s. 121-123.
22. Ibid, s 121.
23. For øvrig henvises til egen artikkel om nyreligiøsitetarbeidet av Arne Tord Sveinall annet sted i dette nummer.
24. O.G. Myklebust: «Egede instituttet 5 år», NOTM 1/51, s.6.
25. Erik la Cour Halved i Kristeligt Dagblad, 25.april 1950.
26. Bengt Sundkler i *Svensk Missionstidsskrift* 1950, s.9.
27. J.C. Hoekendijk i De Heerban 1950, s. 320 f.
28. O.G. Myklebust: «Samarbeide i misjonsforskningen», NOTM 1954, s. 67 f.
29. Myklebust: Egede instituttet 5 år..., s.6-7.
30. For en nærmere beskrivelse, se Berentsen/Samuelsen op.cit.
31. O.G. Myklebust: «Økumeniske synspunkter på norsk misjon», i *Det store oppdrag. Artikler i utvalg 1938-1988*, Oslo 1988, s.138.
32. Debatt i Vårt Land med utgangspunkt i en journalistisk rundspørring v/Dag Stange 7/9-73.
33. Leder signert Arthur Berg 11/09-73.
34. Vårt Land 13/9-73.
35. Vår Kirke 21/9-73.
36. Vårt Land 13/9/Dagen 14/9-73.
37. Myklebust: Egede instituttet 10 år..., s.4.
38. O.G. Myklebust i intervju med Aftenposten 15/10-66.
39. E. Osnes: «NMR i 25 år», NOTM 1/47, s.33 ff.
40. Enkelte tenkte nok lenger. Krigserfaringen synes å ha skapt en samlingsvisjon for norsk misjon. Reisingen av Egede Instituttet kunne ses som et skritt mot dette. Jmf. *Lys og Liv* nr.6 1942, s.7.
41. H.Chr. Mamen: «Egede Instituttet 1946-1971» i NOTM 1/1971, s.54. Dette ble startskuddet for etableringen av en rekke andre institutter: Institutt for kristen opppeiding, Menighetsinstituttet, Institutt for kristen dramatik, osv.
42. Myklebust: Egede instituttet fem år..., s.4-5.
43. Dokumentasjon finnes i en spesialavhandling i misjonsvitenskap ved MF: Arild Steinsland: «NMR i går, i dag og kanskje i morgen – en analyse», MF 1994.

*Tore Laugerud*, f. 1950, cand. theol. MS/MF 1975, misjonsprest på Madagaskar (NMS) 1977-88, ansatt i Oslo krets av NMS, Diakonihøgskolen, leder Egede Instituttet 1991-. Prosjektleder Samarbeidsråd for Menighet og Misjon.

**The Egede Institute Fifty Years: Perspectives on a Vision**

This historical review of the Egede Institute begins with a description of the basic vision of the Institute and its founder, Professor Olav G. Myklebust: to serve the church with scholarly research and broader information about Christian missions. Among important aspects mentioned are the relationship between mission and theology, the relationship to other academic disciplines, ecumenical and international relations, the relationship between church and mission, and cooperation in mission. According to the author the Institute has been characterized by its position in the creative tension between critical reflection on and committed service to the mission of the church.